

Wprowadzenie

Niniejsza publikacja stanowi pokłosie odbytej w dniu 24.02.2009 roku konferencji naukowej w Instytucie Pedagogiki na Wydziale Nauk Humanistycznych Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu na temat „Wyzwania edukacji w dobie ponowoczesności”. Choć konferencja miała charakter wewnętrzny, wzięli w niej udział goście z innych uczelni, zainteresowani problematyką edukacji oraz studenci WSH.

Otwarcia konferencji dokonał dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych prof. nadzw. dr hab. Kazimierz Czarnecki, który powitał uczestników konferencji i zapoznał z porządkiem obrad, na który składały się dwie części. W pierwszej części swoje wystąpienia przedstawiło pięciu profesorów, znawców problematyki edukacyjnej, a następnie w części drugiej, poświęconej obradom, swoje refleksje przedstawiło pięciu młodych pracowników naukowo-dydaktycznych Instytutu Pedagogiki i zaproszeni goście.

Obrady konferencji miały charakter interdyscyplinarny, bowiem dotyczyły podstawowych problemów edukacji i współczesnej szkoły oraz kompetencji nauczycieli w świetle współczesnych wyzwań edukacyjnych. Ważne miejsce w dyskusji zajęły także problemy dotyczące więzi społecznych w dobie społeczeństwa globalnego, niepowodzeń na studiach oraz tożsamości narodowej młodych Polaków na emigracji.

W przedstawionych referatach i głosach w dyskusji ich autorzy skoncentrowali swoje zainteresowania wokół:

- cech charakteryzujących edukację w dobie ponowoczesności;
- kompetencji nauczycieli w aspekcie wyzwań edukacyjnych w dobie ponowoczesności;
- różnorodnych wyzwań edukacyjnych w aspekcie efektywności wychowania i nauczania.

Podsumowania i zamknięcia obrad dokonał dziekan Wydziału Humanistycznego prof. nadzw. dr hab. Kazimierz Czarnecki, zwracając uwagę na nowe obszary edukacji, podkreślił znaczenie interdyscyplinarnego podejścia w ich rozwiązywaniu. W szczególności chodzi o poznanie rzeczywistych wyzwań

edukacyjnych i podjęcie odpowiednich do nich działań dydaktyczno-wychowawczych.

W niniejszej publikacji zamieszczono 12 wystąpień, uznanych za najbardziej wartościowe, wnoszące nowe treści w problematykę współczesnej edukacji. Poza tym zostały zgłoszone do niej referaty niewyłoszone podczas konferencji. Treści w nich zaprezentowane zostały poniżej krótko omówione.

Adresujemy je do nauczycieli i studentów kierunku pedagogika oraz wszystkich osób zainteresowanych zagadnieniami szeroko rozumianej edukacji.

**

Zdaniem **Teresy Borowskiej**, autorki tekstu pt. *Typowe ograniczenia współczesnego człowieka. Możliwości/konieczności edukacyjne*, ponowoczesność oferuje człowiekowi wieloznaczność, nieprzejrzystość, wielowymiarowość, relatywizację światopoglądową. Ta bogata „oferta” ogromnie komplikuje egzystencję współczesnego człowieka, co powoduje często bezradność, samotność i cierpienie. W związku z tym stawia pytanie: czy wystarczy obecnie funkcjonujący system edukacyjny, preferujący sukces i powodzenie?

W życiu współczesnego człowieka ma miejsce wiele ograniczeń, a najważniejszym jest stres i wynikające z niego skutki, jakimi są: agresja, przemoc i alkoholizm. Należy także dostrzegać wpływ mediów.

Tak zarysowany obraz ograniczeń rzeczywistych i pozornych implikuje zadania edukacyjne. Najważniejszym z nich jest przygotowanie człowieka do kreowania przyszłych sytuacji tak, aby potrafił zmieniać ograniczenia, a przez to zwiększać możliwości tworzenia przyszłego losu optymalnego. Stąd trzon egzystencji człowieka w dobie ponowoczesności powinny stanowić wartości osobiste i relacyjne. Do pierwszych autorka zalicza zdrowie, wolność, odpowiedzialność, odwagę i godność. Natomiast relacyjne wartości to przyjaźń miłość, gotowość niesienia pomocy innym, empatia.

W tok tych rozważań wpisują się trzy kolejne autorskie wystąpienia dotyczące nauczycieli jako swoistych przewodników w kształtowaniu tych cech i wartości.

Autor pierwszego wystąpienia, **Józef Podgórecki**, podkreśla, że człowiek rozwija się w interakcji z otaczającym go środowiskiem, a jego życie jest jego indywidualnym dorobkiem. Indywidualne właściwości socjopsychologiczne człowieka przejawiają się przez jego cechy charakteru, temperamentu, specyfikę zainteresowań, zdolności komunikacyjnych i intelekt. Podstawą formowania się indywidualności socjopsychologicznej jednostki są *zależki*.

Prezentowane przez autora socjopsychologiczne podejście do osobowości nauczyciela wskazuje na ważne znaczenie właściwości komunikacyjnych jednostki i jej umiejętności komunikowania się z innymi ludźmi, bowiem poprzez nie wywierany jest wpływ na grupę, na człowieka lub wpływ jednego człowieka na drugiego. Stąd stosunki komunikacyjne między ludźmi należy oprzeć na *dialogu* jako niezbędnym i uniwersalnym warunkiem tych kontaktów.

Kontynuację rozważań dotyczących dialogu stanowią rozważania **Jerzego Zielińskiego**, dotyczące edukacji poprzez dialog. Autor, mając na uwadze treści przedstawione przez T. Borowską i J. Podgóreckiego, a odnoszące się do wartości i poglądów oraz samodzielności uczniów, postuluje dialog w edukacji. Podstawowym założeniem tak rozumianego dialogu jest upodmiotowienie uczniów poprzez wzajemny kontakt i wymianę wiedzy, doświadczeń i wartości osobowych w celu stymulowania ich rozwoju. Wskazuje przy tym na różne aspekty tak rozumianego dialogu (dydaktyczny, etyczny i psychologiczny), ale przede wszystkim na postawę nauczyciela. Postawa ta powinna przejawiać się w bezpośrednim i żywym kontakcie z uczniami, co tworzy klimat zaufania, sympatii i życzliwości.

Jednym z istotnych warunków powodzenia edukacji dialogowej są umiejętności komunikowania się nauczyciela z uczniami, na co wskazywał J. Podgórecki. Umiejętności te należy stale doskonalić, a najlepszym ku temu sposobem są zajęcia lekcyjne.

Twórcza postawa nauczyciela nie zawsze jest doceniana i właściwie rozumiana w wielce złożonej rzeczywistości edukacyjnej w dobie ponowoczesności. Niewielu nauczycieli ma świadomość jej znaczenia i rangi w postępie teorii i praktyki kształcenia i wychowania. Twórczość nauczyciela, wyrażająca się w oryginalności i nowatorstwie pedagogicznym, świadczy o jego profesjonalizmie. Tej istotnej kompetencji nauczyciela dotyczą wyniki badań **Władysławy Łuszczuk**, która przedstawiła wyniki badań dotyczące 2000 nauczycieli w odniesieniu do ich twórczej postawy.

Przeprowadzone badania, a następnie analiza ich wyników pozwalają sformułować wniosek, że twórcza intelektualna badanych nauczycieli nie jest zjawiskiem powszechnym, lecz endemicznym.

Członkostwo w Unii Europejskiej i wynikająca stąd fala emigracji zarobkowej Polaków stanowiła ważny przyczynek do przeprowadzenia badań związanych z wyzwaniem edukacji międzykulturowej w kontekście budowania i podtrzymywania tożsamości narodowej emigrantów. Badanie takie przeprowadziła **Katarzyna Gebel** wśród emigracji polskiej w Irlandii.

Zdaniem autorki w społeczeństwie wielokulturowym niezwykle ważna jest tożsamość kulturowa, która pozwala zachować młodemu człowiekowi świadomość odrębności własnego „ja”. Wyniki badań świadczą o tym, że Polacy, będąc na emigracji, podtrzymują swoją tożsamość narodową, a kultura polska stanowi dla nich ważną wartość. Ważnym natomiast zadaniem edukacyjnym jest przybliżenie obyczajów i tradycji innych narodów, aby tym samym móc je akceptować i wzbogacać własną kulturę.

W kontekst wyzwań edukacyjnych w dobie ponowoczesności wpisują się rozważania **Sylwii Domagalskiej** odnoszące się do szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z rodzin „problemowych” na rynku pracy. Autorka zarysowała współczesne zjawiska społeczne, takie jak: globalizacja, postępujące nierówności społeczne – bogactwo z jednej strony, bieda z drugiej. Na tym tle przedstawiła tezę, że szanse edukacyjne dzieci i młodzieży zależą od sytuacji rodzinnej.

Prawidłowo funkcjonująca rodzina stanowi podstawę rozwoju dziecka. Natomiast rodzina dysfunkcyjna ma negatywny wpływ na kształtowanie się planów życiowych oraz aspiracji dzieci i młodzieży. Zdaniem autorki ważne jest także środowisko zamieszkania, które w praktyce determinuje rodzaj podejmowanych przez młodzież studiów. W związku z tym postuluje, aby młodzieży ze środowisk wiejskich i małomiasteczkowych udzielić wsparcia z zewnątrz.

Współcześnie, w społeczeństwie informacyjnym, ważną rolę w edukacji spełnia edukacja medialna, która stwarza ogromne możliwości kształcenia na wszystkich poziomach. Należy jednak dostrzegać korzyści i zagrożenia. Tej problematyce swoje rozważania poświęciła **Danuta Szeligiewicz-Urban**. Obecność mediów w procesie kształcenia przyczynia się do zwiększenia efektywności tego procesu, wzbogacając go o nowe metody i środki. Jednak, zdaniem autorki, media niosą zagrożenia, przede wszystkim internet. Niekontrolowany dostęp do internetu może mieć niekorzystny wpływ na zdrowie psychiczne lub/i fizyczne dziecka. Stąd przed edukacją wyzwaniami dotyczące oddziaływań wychowawczych, mających na celu niedopuszczenie do niewłaściwego uczestnictwa w edukacji informatycznej i medialnej.

Edukacja powinna zapewnić wszechstronny rozwój ucznia, zarówno w sferze poznawczej, praktycznej, jak i wartości oraz poglądów. W tym więc kontekście na uwagę zasługują rozważania **Agnieszki Maziarz** odnoszące się do nowelizacji ustawy o systemie oświaty w kontekście zasady swobody wyznania. Autorka wyraża pogląd, iż religia ma istotne znaczenie w funkcjonowaniu społeczeństwa, zarówno w odniesieniu do jednostki, jak i całego państwa. Odwołując się do postanowień konstytucyjnych, zadaje jednak pytania o zasadność stawiania ocen z katechezy, wliczania do średniej oceny z religii, o zapewnienie warunków nauki uczniom nieuczestniczącym w katechezie.

Renesans poglądów pedagogicznych J. Woronieckiego, stanowi przedmiot rozważań **Sławomira Piechaczka**. W artykule autor przybliży poglądy i założenia odnoszące się przede wszystkim do wychowania.

**

Autorzy, prezentując swoje poglądy dotyczące wyzwań edukacyjnych w dobie ponowoczesności, wyrażają nadzieję, że zaprezentowane w niniejszym wydawnictwie treści będą stanowić dobry przyczynek do pogłębionej refleksji Czytelników.

Jerzy Zieliński